

Tasa-arvosuunnittelu oppilaitoksissa

Tasa-arvotyötä suunnitellen

Koulun tasa-arvotyön, ja tasa-arvosuunnittelun sen osana, tarkoituksena on, että opiskelijat ja opettajat pohtivat yhdessä keinoja tasa-arvon vahvistamiseksi ja eriarvoisuuden poistamiseksi. Tasa-arvoa vahvistavat toimintatavat voivat olla osa pedagogisia käytäntöjä yhtä hyvin kuin henkilökunnan palkkausta koskevia periaatteita. Kun tasa-arvosuunnittelu yhdistetään oppilaitoksen opetussuunnitelmatyöhön, tasa-arvo ei jää muusta toiminnasta irralliseksi osa-alueeksi. Tasa-arvosuunnittelu jakautuu oppilaitoksen henkilöstöä ja toimintaa koskeviin osiin. Oppilaitoksen toimintaan liittyvä tasa-arvosuunnittelun velvoite ei koske peruskouluja, henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnittelu sen sijaan koskee. Tällä hetkellä esimerkiksi Opetushallitus kehottaa myös peruskouluja laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, vaikka lainsäädäntö ei sitä edellytäkään. Toisaalta tasa-arvovaltuutettu katsoo tuoreessa lausunnossaan, ettei tasa-arvosuunnittelun velvoitetta kannata ainakaan nyky muodossaan säätää koskemaan peruskouluja. Tätä valtuutettu perustelee nykyisten oppilaitosten tasa-arvosuunnitelmien vähäisellä määrällä ja huonolla laadulla.

Oppilaitoksen tasa-arvotyössä henkilökuntaa koskeva henkilöstöpoliittinen tasa-arvosuunnitelma kietoutuu monilta osin yhteen oppilaitoksen toimintaa koskevan tasa-arvosuunnittelun kanssa, vaikka ne lainsäädännössä kuvataan kahtena erillisenä prosessina. Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman laadinta ei ole riippuvainen oppilaitoksen koosta tai henkilökunnan määrästä, vaan se tulisi tehdä jokaisessa opetusta antavassa organisaatioissa. Eniten hyötyä toiminnallisesta tasa-arvosuunnitelmasta saadaan, mikäli se laaditaan oppilaitoskohtaisesti, sillä tasa-arvosuunnittelussa tärkeää on juuri oppilaitoksen oman tasa-arvotyöryhmän toiminta. Näin ollen koulutuksen järjestäjän laatiman suunnitelman noudattaminen ei välttämättä vastaa tasa-arvosuunnittelun tarkoitusta.

Tasa-arvolaki velvoittaa oppilaitokset laatimaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman yhdessä opiskelijoiden edustajien kanssa. Säännös koskee tutkintoon tähtäävän opetuksen järjestäjiä, mm. lukioita ja ammatillisia oppilaitoksia, mutta myös vapaata sivistystyötä, ammatillista täydennyskoulutusta ja työmarkkinajärjestöjen järjestämää koulutusta. Vähimmäisedellytysten mukaan toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tulee sisältää oppilaitoksen tasa-arvotilanteen ja siihen liittyvien ongelmien kartoitus sekä toteutettaviksi suunnitellut toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi. Lisäksi laki edellyttää, että suunnitelmissa kiinnitetään erityistä huomiota ”tasa-arvon toteutumiseen opiskelijavalinnoissa, opetusta järjestettäessä ja opintosuorituksia arvioitaessa sekä toimenpiteisiin, joilla pyritään seksuaalisen häirinnän ja sukupuolen perusteella tapahtuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen”. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 2005/232.)

Tasa-arvosuunnittelua ideoimaan perustetaan yleensä erillinen työryhmä tai tiimi, johon kuuluu rehtorin, opettajien ja muun henkilökunnan edustajien lisäksi opiskelijoita esimerkiksi koulun oppilaskunnasta. Toiminnallista ja henkilöstöpoliittista tasa-arvosuunnittelua varten voidaan perustaa erilliset työryhmät tai yksi varsinainen tasa-arvotyöryhmä voidaan käytännön työskentelyn helpottamiseksi jakaa vastuualueiden mukaan pienempiin ryhmiin.

Tasa-arvosuunnittelun tehtävään tasa-arvotyöhön ohjeistavat lainsäädännön lisäksi monet viranomaisten ja hankkeiden tuottamat oppaat. Niissä painotetaan opiskelijoiden osallistumista oppilaitoksen tasa-arvosuunnitteluun ja tasa-arvotyöryhmän työskentelyyn. Vaikka opiskelijoita koskettaa eniten oppilaitoksen toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu, ei heitä tulisi sulkea pois henkilöstöpoliittisesta suunnittelustakaan. Opiskelijoiden osallistumisen tapa vaihtelee kouluissa työryhmän työskentelytavan mukaan. Mikäli ryhmässä on jaettu tasa-arvosuunnitteluun liittyviä aihealueita pienryhmille, opiskelijajäsenten tehtävänä voi olla ideoida opiskelijoiden kannalta tarpeellisia teemoja suunnitelmaan. Oppilaskunnassa olevien opiskelijajäsenten tehtävänä on samalla toimia ikään kuin välittäjänä oppilaskunnan ja tasa-arvotyöryhmän välillä.

Tasa-arvoisen toiminnan näkökulmasta työryhmien toimintaan osallistumisen tulisi olla kaikille halukaille avointa. Mutta koska opiskelijoiden osallistuminen tasa-arvosuunnitteluun kanavoituu usein oppilaskunnan kautta, on toimiva oppilaskunta tasa-arvotyön kannalta tärkeä. Näin sellaiset opiskelijat, jotka ovat mukana muussakin koulun kehittämistyössä, ovat usein mukana myös tasa-arvosuunnittelussa. Tällöin opiskelijoiden edustus on ikään kuin taattu, sillä opiskelijoiden edustajien valmistuessa ja oppilaskunnan jäsenten vaihtuessa löydetään uudet opiskelijaedustajat tasa-arvotyöryhmään helposti. Jos oppilaitoksessa ei ole toimivaa oppilaskuntaa, opiskelijoiden osallistuminen voi jäädä vähäiseksi. Tasa-arvolain tarkoittama opiskelijoiden osallistuminen ei kuitenkaan toteudu, mikäli opiskelijat eivät ole myös varsinaisessa tasa-arvotyöryhmässä edustettuina.

Tasa-arvosuunnittelun tarkoituksena ei ole vain paljastaa oppilaitoksessa piileviä ongelmia tai laskea opiskelijoiden lukumääriä sukupuolen mukaan eri oppiaineissa. Tilastollinen tarkastelu on osa tasa-arvosuunnittelua, mutta tasa-arvoa voidaan tarkastella monesta muustakin näkökulmasta. Tasa-arvoon ja sukupuoleen liittyvät kysymykset koskevat yhtä lailla esimerkiksi naisvaltaista työyhteisöä tai koulutusala. Tällaisessa organisaatioissa voidaan pohtia, kohdellaanko kaikkia iästä tai vaikkapa perhetilanteesta riippumatta tasa-arvoisesti tai liittyykö toimintakulttuuriin joitakin sukupuolittuneita käsityksiä ”naisista” ja ”miehistä”. Jos esimerkiksi näyttää siltä, että tasa-arvotyö jää vain tyttöjen ja naisten vastuulle, asia voidaan ottaa yhdeksi toiminnan kohteeksi tasa-arvosuunnittelussa. Tasa-arvotyössä voidaan purkaa tasa-arvopuheen usein sisältämiä sukupuolen vastakkainasetteluja ja käsityksiä siitä, että tasa-arvotyö ei koske miehiä. Tavoitteille on myös annettava mahdollisuus muuttua työskentelyn aikana. Tasa-arvosuunnittelu ei ole aina pelkästään mukavaa ja kitkatonta, ja siksi myös mahdollisten ongelmien ja ristiriitojen esille nostamiseen pitäisi olla työryhmässä tilaa.

Tasa-arvosuunnittelu on monessa koulussa tasa-arvotyön aloitus. Suunnitelman tavoitteiden pitäisi siksi olla kaikkien tiedossa, ja tasa-arvosuunnitelmaan kuuluvista asioista kannattaa keskustella säännöllisesti esimerkiksi henkilöstökokouksissa. Erilliset tiedostus- ja keskustelutilaisuudet ja tasa-arvon teemapäivät ovat hyviä keinoja muistuttaa tasa-arvon tärkeydestä, mutta tasa-arvosta tiedottaminen ja siitä keskustelu eivät saisi jäädä vain näiden eritystapahtumien ja tempausten varaan. Myös tasa-arvotyöryhmän toiminta jatkuu vielä suunnitelman valmistumisen jälkeenkin. Ryhmässä seurataan suunnitelman tavoitteiden toteutumista ja pidetään yllä tasa-arvosta käytävää keskustelua koulussa.

Ikävalko Elina. 2010. Tasa-arvosuunnitelmien seuranta. Opetushallitus.

Katso

- [Tasa-arvosuunnittelun tueksi](#)

Linkejä:

- [Opetushallitus](#): Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu oppilaitoksissa - tasa-arvokirjallisuutta ja koulutusmateriaalia
- [Tasa-arvoklinikka](#) - Materiaalipankki oppilaitosten tasa-arvosuunnitteluun.
- [Monimutkaista mutta mahdollista](#) - Tasa-arvotyön hyviä käytäntöjä ja työvälineitä.
- [Tasa-arvon tikapuut](#)- Vinkejä yhdenvertaisuussuunnitteluun ja syrjinnän vastaiseen työhön.
- [Yhdenvertaisuus.fi](#) - Kattavasti asiaa yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta.
- [Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo](#). Heli Kuusi, Ritva Jakku-Sihvonen, Marika Koramo. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:52 Helsinki.
- [Tasa-arvotyö on taitolaji. Opas Sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa](#). Liisa Jääskeläinen, Johanna Hautakorpi, Hanna Onwen-Huma, Hanna Niittymäki, Anssi Pirttijärvi, Miko Lempinen, Valpuri Kajander. Opetushallitus, oppaat ja käsikirjat 2015:5.
- [Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014](#). Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2014:96.
- [Lukion opetussuunnitelman perusteet 2015](#). Opetushallitus, määräykset ja ohjeet 2015:48.

#Sivun alkuun

